

Preliminarno saopštenje

UDK 821.163.4.09-1

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

Adnan ČIRGIĆ (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

adnan.cirgic@fcjk.me

IZVJEŠTAJ O PROUČAVANJU PJESMARICA IVANA ANTUNA NENADIĆA IZ ARHIVA HAZU U ZAGREBU

U ovome prilogu dat je osvrt na tri rukopisa pretežno usmenoknjiževnih rukopisa nastalih u Boki Kotorskoj koji se čuvaju u Arhivu HAZU u Zagrebu. Na osnovu bilješki Radoslava Rotkovića i upoređenja rukopisa, autori priloga su došli do zaključka da je najveći dio usmenoknjiževnih tekstova u zbornicima pisan rukom Peraštanina Ivana Antuna Nenadića, najvjerovatnije prije 1768. godine. U dodatku ovoga priloga data je transkripcija nekoliko pjesama.

Ključne riječi: *Ivan Antun Nenadić, Perast, usmena književnost, bugarštice, lirske usmene pjesme*

U Arhivu HAZU u Zagrebu čuvaju se tri rukopisna pjesnička zbornika nastala na prostoru Boke Kotorske. Po opštoj ocjeni istraživača rukopisi su iz XVIII stoljeća. Riječ je o rukopisima označenim inventarnim brojevima IV a. 30, I b. 80 i I a. 27. Zahvaljujući upravi HAZU te osobito direktoru arhiva, dr sc. Marinku Vukoviću, kao i osoblju arhiva, tokom 2017. i 2018. godine omogućeno nam je nesmetano proučavanje ovih vrijednih rukopisa.

O prvome i drugome od tih rukopisa detaljnije je pisao Valtazar Bogišić u predgovoru knjige *Narodne pjesme iz starijih najviše primorskih zapisa*. Bogišić je dao osnovne napomene o zbornicima, u mjeri u kojoj je to bilo potrebno za prvu knjigu njegovih *Narodnih pjesama*, u kojoj su u prvome redu predstavljene bugarštice. O rukopisu koji se danas čuva pod brojem IV a. 30 Bogišić je zabilježio ovo: „U knjižnici Jugoslavenske Akademije u Zagrebu imaju, u koliko se do sad zna, samo dva rukopisa, u kojima se nalaze bugarštice; one svekolike i prijeđoš u ovu knjigu. Prvi prostraniji rukopis nosi br.

638, i pisan je po svoj prilici negdje okolo početka 18-og vijeka; ima 34 lista debele hartije, u osmini; sprijeda, straga i u sredini ima po nekoliko praznih listova, a što se sadržaja tiče, i nema u njemu drugo osim bugarštica, koje primismo u ovu zbirku; osim toga nalazi se *kazalo*, u kome su prvi stihovi svake pjesme. Pretpošljednja je pjesma rukopisa (26) umjetna (...) Pjesme je pisala sve jedna ruka.“ (Bogišić, 1878: 135–136)

Rukopis koji je danas pohranjen u Arhivu HAZU pod brojem I b. 80 Bogišić je ovako opisao: „Drugi zagrebački rukopis nahodi se pod br. 641, u navedenoj knjižnici, ali u njemu nema nego samo 3 bugarštice (...) ostalo su pobožne pjesme, a ima ih nekolicina i narodnih u razmjeru deseterca. Rukopis, koji ima okolo 46 listova u 8°, kao da je savremen više opisanomu, jer su narodne pjesme u njemu sve zapisane, ako se ne varamo, onom istom rukom, koja je pisala i rukopis pod br. 638.“ (Bogišić, 1878: 136) Nakon tih opisa rukopisa, Bogišić donosi i zaključak o njihovu porijeklu i svjedoči o tome kako su rukopisi postali svojina Arhiva HAZU: „Narječne osobine dokazuju, da su obadva zagrebačka rukopisa u Boci Kotorskoj pisana bila rukom Bokijelja zapadne crkve. (...) Oba prijedose u knjižnicu akademije sa poznatom knjižnicom Kukuljevićevom; a taj vrli sabirač narodnih starina nađe po svoj prilici naše rukopise u Boci Kotorskoj.“ (Bogišić, 1878: 136) Opis rukopisa I b. 80 dao je i Milan Rešetar, potvrđujući Bogišićev sud da je riječ o bokeljskom rukopisu, u predgovoru izdanju djela Ignjata Đurđevića objavljenom u okviru edicije *Stari pisci hrvatski*. (Rešetar, 1918: XIX–XXI)

Rukopisima iz Arhiva HAZU pažnju je posvetio i Miroslav Pantić u knjizi *Narodne pesme u zapisima XV–XVIII veka*. U taj je svoj izbor predvukovske usmene poezije Pantić unio jedan broj pjesama iz rukopisa IV a. 30, I b. 80 i I a. 27.

Za rukopis IV a. 30 veli da su ga pisale dvije ruke „od kojih jedna pripada pismenijoj i obrazovanijoj ličnosti (...), a druga, – ličnosti koja je to u mnogo manjoj meri (...); obe ruke radile su svoj posao jednovremeno, jer se njihovi tekstovi mešaju i nastavljaju jedan ispod drugoga, na istim listovima.“ (Pantić, 1964: 270) Na čemu temelji svoj sud o stepenu obrazovanja i pismenosti autora zbornika Pantić nije objasnio, a uvidom u sam rukopis u Arhivu HAZU utvrdili smo da se u njemu pojavljuju tri ruke. Prvom je rukom koja odaje nešto mlađa grafijska rješenja, napisan najveći dio sadržaja. Drugim su rukopisom od ukupno 27 pjesama koliko zbornik sadrži ispisane čak 22 pjesme. Preostalih 5 pjesama ispisano je trećom rukom. Dvije pjesme ovoga rukopisa objavljene su u zabavniku *Biser* 1863. godine uz ovu napomenu: „Slijedeće narodne pjesme i starinske i novije, čakavskoga narječja, dopusti nam izvaditi iz velike svoje i krasne sbirke, presvjetli gospodin vrhovni župan Ivan Kukuljević Sakcinski.“ (Stokan, 1863: 40) Tu je zbirku, kao i ostale dvi-

je, Kukuljević mogao pribaviti tokom boravka u Boki Kotorskoj 1856. godine. (Jakić, 1962: 153)

O rukopisu I b. 80 Pantić bilježi da je nastao u prvoj polovini XVIII vijeka u Boki, da sadrži narodne i umjetničke pjesme, da je na njemu radilo više ruku, da je svih 52 usmenih pjesama u njemu, od čega 3 bugarštice i 49 lirskih pjesma grupisano na jednom mjestu i da ih je prepisivala jedna ruka koja „kao da nije pripadala naročito obrazovanoj ličnosti“, te da je Bogišić planirao da lirske usmene pjesme iz toga zbornika objavi u drugoj knjizi *Narodnih pjesama*, koja nikad nije publikovana. (Pantić, 1964: 270) Ono što je u tome opisu Pantić preskočio da primijeti, a na što je još ukazivao i Bogišić, jeste da su usmene pjesme iz toga zbornika pisane istom rukom kojom je sačinjen najveći dio rukopisa IV a. 30. U tome dijelu zbornika u svojstvu korektora pojedinih riječi ili stihova javlja se i ruka koja je ispisala glavninu sadržaja za rukopis IV a. 30.

Najposlije, Pantić daje i nekoliko napomena o rukopisu I a. 27: „Dvanaest lirskih narodnih pesama (...) našle su se izmešane s umetničkim i poluumetničkim stihovima dubrovačkih i bokeških pesnika u rukopisu Jugoslavenske akademije znanaosti i umjetnosti I. a. 27.“ Pantić upućuje i na konstataciju F. Fanceva, koju smatra ispravnom, da je rukopis postanjem vezan za Kotor te da jedan dio pjesama ima „neku naročitu vezu za kotorski rod Paskvalovića.“ (Pantić, 1964: 270–271) Fancev, pak, za taj zbornik veli da je „pisan na prijelazu iz 17 u 18 stoljeće“ te zaključuje da bi po sadržaju „mogao predstavljati i neku antologiju ljubavne poezije, antologiju u tom smislu, što tu ima izmiješanih pjesama iz raznih vremena i od raznih autora, pjesama umjetničke i pučke tvorbe.“ (Fancev, 1938: 283) Neposrednim uvidom uvjerali smo se da su usmene pjesme ovoga zbornika pisale dvije ruke. Prve dvije pjesme zbornika pisane su rukom koja je sačinila najveći dio sadržaja za rukopis IV a. 30. Trinaest pjesama, pretežno usmenih, zabilježila je, pak, druga ruka. Poređenjem rukopisa pokazuje se da je to ruka koja je sačinila najveći dio rukopisa IV a. 30 te pisala usmenoknjiževne tekstove u rukopisu I b. 80.

Uporednom analizom tri rukopisa iz Boke koja se čuvaju u Arhivu HAZU u Zagrebu, dakle, nepobitno je utvrđeno da je najveći dio njihovih usmenoknjiževnih tekstova pisala jedna ruka. To saznanje podstaklo je interesovanje da se pokuša identifikovati ličnost koja je u ta tri zbornika ispisala čak 85 pjesama usmene provenijencije (i uz njih znatan broj prijepisa autorske poezije). Na pravi trag uputila nas je jedna informacija Radoslava Rotkovića objavljena u monografiji *Oblici i dometi bokokotorskih prikazanja*. Popisujući djela Ivana Antuna Nenadića, Rotković spominje i jedan rukopis o kojem u naučnoj literaturi nije bilo pomena: „Postoji još jedan rukopis narodnih pjesama, pisan rukom Ivana Antuna Nenadića. Zajedno sa brojnim drugim ko-

deksima iz Boke i on je u Arhivu JAZU (HAZU).“ (Rotković, 2000: 96) Slijedeći tu Rotkovićevu vijest konsultovali smo i dio njegove zaostavštine koji se danas zahvaljujući ljubaznosti njegove supruge Mirjane Rotković čuva na Fakultetu za crnogorski jezik i književnost na Cetinju. U kutiji građe naslovljenoj „Rukopisi crnogorskih pjesama“ pronašli smo djelove fotokopija zbirki I b. 80 i I a. 27 iz Arhiva HAZU. Na margini kopije rukopisa I b. 80 Rotković je zapisao dvije napomene: „Ruk. Nenadića“ i „Nenadićev zbornik (lirske) narodne poezije“, a na margini dijela kopije rukopisa I a. 27 (onoga dijela rukopisa u kojem su i usmenoknjiževni tekstovi) Rotković je upisao „Ruk. Nenadić“. Rotkovićevu pretpostavku da su ta dva zagrebačka zbornika pisana rukom Ivana Antuna Nenadića provjerili smo u Arhivu HAZU poredeći djelove rukopisa IV a. 30, I b. 80 i I a. 27 s rukopisima za koje nema dileme da su pisani rukom Ivana Antuna Nenadića, *Prikazanjem muke Jezusove* (I c. 29) i *Isak, prilika našega otkupitelja* (I c. 36). Detaljna uporedba rukopisa pokazala je da je Rotković bio u pravu i da su usmenoknjiževni sastavi, kao i dio umjetničkih, iz zbornika IV a. 30, I b. 80, I a. 27 zaista pisani rukom Ivana Antuna Nenadića.

Ivan Antun Nenadić rođen je u Perastu 22. VI 1723. godine. Crkveno pravo doktorirao je u Padovi. Iako rođeni Peraštanin, najveći dio života proveo je u Dobroti, đe je i preminuo 13. VII 1784. godine. Nenadić je dugo bio župnik Crkve Sv. Stasije u Dobroti, nakon čega je obavljao dužnosti kanonika Katedrale Sv. Tripuna u Kotoru te generalnoga vikara kotorskog biskupa. Činjenica da se uz Nenadićeve rukopise redovno pojavljuje još jedan rukopis, onaj kojim je sačinjen najveći dio sadržaja u rukopisu IV a. 30 i kojim su ispisane prve dvije pjesme zbornika I a. 27, a istim je rukopisom korigovan na pojedinim mjestima Nenadićev rukopis u zborniku I b. 80, podstakla nas je na dalja istraživanja u cilju identifikacije Nenadićeva korektora i dopisivača. Proučavajući u Nadžupskome arhivu u Perastu jednu zbirku raznorodnih književnih sastava kojoj je Gracija Brajković našenuo ime *Zbirka pjesama raznih pjesnika* (njena je arhivska oznaka NAP RV), na strani 41 pronašli smo pjesmu pisanu rukom Frana Morandija, a nakon upoređenja došli smo do zaključka da je to upravo ista ruka koja je dopunjala i ispravljala Nenadićeve zapise u zbornicima IV a. 30, I a. 27 i I b. 80. U Nadžupskome arhivu u Perastu pronašli smo još jedan kratki rukopis Frana Morandija (NAP Miscellanea III P 19) koji je potvrdio taj zaključak. Dakle, dvije usmene pjesme iz zbornika I a. 27 pisane su rukom Frana Morandija. Da nije nikakva slučajnost što se Morandijev rukopis redovno srijeće uz rukopise Ivana Antuna Nenadića, posvjedočiće sama njegova biografija. Morandi je rođen 7. VI 1748. godine u Kotoru. Nakon svršetka teoloških studija postao je župnik Sv. Matije u Dobroti, a potom i kanonik kaptola Sv. Tripuna u Kotoru. Preminuo je 6. VII 1826.

godine. (Milošević & Brajković, 1976: 359) Kao što se vidi, Morandi je na mjestu kanonika Sv. Tripuna bio jedan od nasljednika Nenadića, što objašnjava njegove dopune u naznačenim, ali i u rukopisu br. 20 Arhiva obitelji Balović koji smo istraživali u Arhivu HAZU, a koji predstavlja odlomak prijepisa Gundulićeva *Osmana*.

Nakon što je Ivan Antun Nenadić identifikovan kao zapisivač velikoga broja usmenih pjesama u tri zbornika Arhiva HAZU, a Frano Morandi prepoznat kao zapisivač dvije pjesme i Nenadićev korektor, ostala je još samo nedoumica čijom je rukom ispisano onih 5 pjesama u zborniku IV a. 30. Napori koje smo uložili da dođemo do toga odgovora, nažalost, nijesu dali željene rezultate, pa to pitanje i dalje ostaje otvoreno.

Osim što je na tragu bilješki Radoslava Rotkovića Ivan Antun Nenadić dobio zasluženom mjesto među prepisivačima i zapisivačima usmenoknjiževnoga bokeljskog blaga, ovim je istraživanjem ispravljena i datacija zagrebačkih rukopisa, pa je danas izvjesno da oni nijesu nastali početkom XVIII vijeka, kako su mislili Bogišić, Rešetar i Pantić, već sredinom XVIII vijeka, na početku Nenadićeva bavljenja književnim radom, na što nas upućuje jedan ortografski argument o kojemu je pisao Rotković. Naime, Rotković je prvi uočio da Nenadić sve do njegova *Nauka krstjanskoga* iz 1768. godine vokalno r obilježava kao „ar“, a u *Nauku krstjanskome* kao „er“, baš kao i u rukopisima *Isaka* i *Prikazanja muke Isusove*. (Nenadić, 1996: 33) Budući da je u sva tri zagrebačka rukopisa, u onome njihovu dijelu pisanom rukom Ivana Antuna Nenadića, vokalno r dosljedno bilježeno kao „ar“, to bi značilo da se Nenadić poslom bilježenja usmenih pjesama bavio prije 1768. godine.

Otkriće da je najveći broj usmenoknjiževnih tekstova u tri zagrebačke zbirke ispisao Peraštanin Ivan Antun Nenadić usmjerilo nas je na zaključak da je i te tri zbirke, od kojih su dvije dosad uopšteno označavane kao bokeljske, a jedna kao kotorska, neophodno uvrstiti u korpus peraških usmenoknjiževnih pjesmarica, bez obzira na to što su pojedini njihovi djelovi mogli biti zapisani i izvan samoga Perasta, odnosno u njegovu neposrednom sušedstvu, u Dobroti, đe je Nenadić najduže boravio, ili Kotoru, na koji se odnosi jedan broj pjesama.

*

Rukopis IV a. 30

Pjesan bugarka

Šedbu ti mi šetaše planikinja bijela vila
Mlada planikinja
Na glavu ti nosaše zelen vijenac od masline
U ruke ti pomu nosi pred Budimom šetajući
Gradom bijelijem
Iz glave ti klikovaše svijetla kralja Vladisava
A đe mi si đe mi moj ugarski kralju
Slavni kralju Vladisave
Što mi ti su bijela vrata od Budima zatvorena
Što mi ti su dvorovi crnom svitom pokriveni
Ti pribijeli dvori
Što u Budimu nije čuti ni popijevke ni začetke
Moj ugarski kralju
Neg se plače i jauče po sve kraje i sve strane
Tvoja majka cviluje kako zmija u procijepu
Žalosna gospoja
A sestrice i ljubovca kako ptica lastovica
Što ti kola ne igraju prid Budimom bijelijem
Moj ugarski kralju
Što u kolu ne igraju lijepe budimske vladike
Što prid njima ne igra ti Sekule ni Mihovile
Ugri i banovi
Neg ranjeni počiva na Kosovo ravno polje
Što ti konja ne lome rudokosi Ugričići
Ti Ugri i banovi
Što ti konja ne lome na čergiji prid Budimom
Prid njima ih ne lomi Ugrin Janko vojevoda
Sibinjanin junak
Nego bolan počiva u Sibinju bijelomu
Na mekahnoj postelji kako i mlada udovica
Ugrin vojevoda
Koja mi je ljubovnika u nebrijeme izgubila
Njemu junak dopade od Kosova ravna polja
Ranjen dobar junak

Ter mu nače bolan junaku Ugrin junak govoriti
Bog ubio Ugrin Janko ognjena despota Vuka
Ognjenita Vuka
Koji uze vojsku redit a ne umije je razredit
Slavna kralja naredi na istoga silna cara
Kralja ugarskoga
A Miojla i Sekula na bašu od Natolije
A sam sebe naredi na bašu Romanije
Ognjeviti Vuče
Tu mi ti su sva gospoda u Kosovu poginuli
Kako mi su glasovi Ugrin Janku dopanuli
Bolahnu junaku
Rlo se je podigao na svoje na brze noge
Bješe mi se metnuo na jednoga dobra konja
Vugrin vojevoda
Ter mi tamo on odjezdi na Kosovo ravno polje
Pod sobome sila nađe Ugričićah izranjenijeh
Ugrin vojevoda
Dvaest njih bješe mrtvijeh glavah bojnijem kopjem primetao
Glavu da bi poznao slavna kralja Vladisava
Svoga gospodara
Glavu ti mi ne pozna nego pozna desnu ruku
On ti je je poznao po prstenu suha zlata
Kraljevu desnicu
U kom bješe prstenu taj privrijedni dragi kami
Pri kime se konji kuju mrklom nojcom po mjesecu
Pri dragu kamenu
Ruku bješe stavio u marami svilenojzi
Ter je bješe ponio toj kraljevoj staroj majci
Starici gospođi
Toj kraljevoj staroj majci i njegovoj vjernoj ljubi
One ti mi mrtvu ruku grleći celivahu
Jadovne gospođe
Grozne suze roneći niz gospodsko bijelo lice
Ovo mu je svrha bila slavna kralja Vladisava
Svijetla gospodara
Koga kralja zvonjaše po svem svijetu vječna slava

*

Pjesan bugarska

Ali poče kralj ugarski tužnu sužnju govoriti
Svijetli gospodar
Tako mi te ne ubio tužan sužnju Bog veliki
Oć li meni kazovati što te budem uprašati
Moj sužnju nebore
A on ti mu tužan sužanj gospodaru govoraše
Tako mene gospodaru ne ubio Bog veliki
Moj ugarski kralju
Sve ću tebi moj kralju za istinu kazovati
Stade ti mi svijetli kralju tužnu sužnju govoriti
On ugarski kralju
Boje li se Turci mene govore li što za mene
A on ti mu prestaje tužan sužnju govoriti
Ugarskome kralju
Ni se tebe Turci boje ni za tebe što govore
Neg se nješto malo boje Ugrina Janka vojvode
Gospodaru dragi
Njega ti se Janka boje i za njega ti govore
A Janko ti šedaše polak njega uz trpezi
Ugrin vojevoda
Vrlo ti mu bješe njemu kralju žao bilo
Od pojasa potrže tu njegovu ostru sablju
On ugarski kralju
Da ga Janka udari po njegovoj rusoj glavi
I on Janko izvadi od pojasa britku sablju
Ugrin vojevoda
Da ga kralja udari po njegovoj rusoj glavi
Na noge se podigoše lijepa ugarska gospoda
Ti Ugri i banovi
Tere im se ne dadoše na sabljice udariti
Pak se bješe dofatio Ugrin Janko konja svoga
Ugrin vojevoda
Za njim ti je skočila kraljica slavna gospođa
Ona mu je ufatila bre junaku konja dobra
Gospođa kraljica
Pak ti mu je stanula Ugrin Janku govoriti

Nemoj Janko vojevoda za Boga za velikoga
Moj Ugrine Janko
Nemoj mi se ti dati zelenu Otmanoviću
Opet će se kralj ugarski na tebe smilovati
Moj vojvoda Janko
On će tebi podati lijepe zemlje i gradove
A on mi joj Ugrin Janko toj gospođi govoraše
Lijepoj kraljici
Pođi s Bogom gospođe ne drži mi konja dobra
Ove sluge ne trebuj za kralja za ugarskoga
Lijepa kraljice
Neg mi one trebuj za čestita Otmanovića
Jere mi ih onomadne na asprice kupovaše
On sileni care
Ona ga je molila bješe mu se umolila
Ona ti ga uzdržala na njegova dobra konja
Ugrina vojvodu
Opeta se on kralju na Janka smilovao
Te mu bješe podao lijepe zemlje i gradove
Ugrinu vojvodi

*

Lijepu šedbu šetaše jedna mlada Vlahinjica
Gizdava divojka
Šedbu mi ti šetaše višnjega Boga moljaše
Nemoj mene moj Bože živom željom umoriti
Moj vidovni Bože
Živom željom umoriti ljutom strijelom ustrijeliti
Neka mi se ja naljubim jednoga gizdava junaka
Mlada Vlahinjica
Na glavu mi ponosim zelen vijenac od masline
Na ruci se nagledam zlatan prsten od iljade
Ja lijepa Vlahinja
Ako hoć' mili Bože mene živom željom umoriti
Satvori me moj Bože vitom jelom u planini
Moj vidovni Bože
Od mojijeh lijepijeh kosah sitnu travu četelinu
Od mojijeh crnijeh očih dva hladjenca bistre vode
Moj vidovni Bože

Kada bi mi došo moj gospodar u planini lov loviti
Da bi mi on počinuo pod zelenom vitom jelom
Moj mio gospodar
Konje svoje napitao sitnom travom đetelinom
A napojit se dva hladjenca bistre vode
Te brze konje
Što je Bogu molila toj mu je i umolila

*

Drobnu ružu berijaše Prezdana lijepa sultana
Lijepa gospođa
Ona ružu berijaše u carevu perivoju
Š njome ružu berijaše Mlađene mladi Vlašiću
On mlad Vlašiću
On mi ružu berijaše grozdove u njedra mećaše
Ter mi stade Grozdana Mlađenju bešedovati
Lijepa sultana
Ljubi mene Mlađenje u ovojzi drobnjoj ruži
Al joj stade Mlađenje sultani odgovarati
Lijepoj gospođi
Ne smijem te ljubiti od roditelja od tvojega
I ne smijem te ljubiti od carevijen janičara
Lijepa gospođe
Jer ako me ugledaše ti carevi janičari
Jer ako me ugledaše ti carevi janičari
Lijepa gospođe
Tu je meni Mlađenju glavu moju izgubiti
Kako bješe začula sultana lijepa gospođa
Lijepa sultana
Stade mi Mlađenju gospođa govoriti
Ako mene ne uzljubiš u ovojzi drobnjoj ruži
Moj mladi Mlađenje
Ja ću tebe alpadi a prid carom Sulimanom
Jere me si ćio ljubiti po sili a na sramotu
Moj mladi Vlašiću
Kako bješe Mlađenje tej riječi razumio
Stade ti mi u sebi misliti i razmisliti
On mladi Vlašiću
A što mi ću junak dobar od života učiniti

U njemu mi junaku uzigralo živo srce
Mladomu Vlašiću
Ter je stade ljubiti u onojzi drobnjoj ruži
A to ti ga ugledaše ti carevi janičari
Mladoga Mlađenja
Ter ga staše alpadati a prid carom Sulimanom
Kako bješe car čestiti te riječi razumio
On silni care
Brzo bješe dozvao te dželate sluge svoje
Ter im bješe stanuo dželatome govoriti
On silni care
Brzo meni ufatite Mlađenja mlada Vlašića
I njega mi objesite o javoru zelenomu
Mladoga Mlađenja
Brže sluge ošetaše po bijelu Carigradu
I oni mi ufitiše Mlađena mlada Vlašića
Te careve sluge
I njega mi objesiše o javoru zelenomu
A to ti mi začula Prezdana lijepa sultana
Lijepa gospođa
U ruke mi dofatila svilena lijepa pasa
Ter mi brže ošetala put javora zelenoga
Prezdana gospođa
Tu mi bješe ugledala Mlađena mlada Vlašića
A đe mi on visi o javoru zelenomu
Vlašić dobar junak
Ona bješe obrezala sve svoje lijepe ruse kose
Ter ih bješe stavila Mlađenju na bijelo lice
Vlašiću junaku
Da mu ne bi žarko sunce bijelo lice pogrdilo
Pak se bješe uspela na javoru zelenomu
Prezdana gospođa
Tu se bješe zamaknula uz Mlađena mlada Vlašića
Tu se bješe zamaknula uz Mlađena mlada Vlašića
Prezdana gospođa
Tuj mlađahni visahu o javoru zelenomu

*

Rukopis I a. 27

Visok je Lovćen planina
Kad snijezi i led sved stina
U njem hladjenci studeni
Jele i bori zeleni
U njem orlovi sokoli
Razlike ptice na polji
U njem jeljeni košuti
Ognjeni zmaji zvijer ljuti
U njem su đilj ljubice
Strator bosiljak ružice
U njem se cvijeća razlika
Svakoga bilja prilika
U njem vilini stanovi
Naresni bijeli dvorovi
U kojijem vile igraju
Svijem družijem pjesni spjevaju
Tudijer mi mladić jezdijaše
Planinom konja lomjaše
Jer svoju sreću iskaše
Vila mi njega sretaše
Tvoja je sreća taj vila
Koja je vijenac savila
Koja je suncem rodila
S mjesencom se je grlila
Zvijezdama se je češila
Samoga hrabra obljubila

*

Hranila je Mare
Slavja u naranči
Konja u livadi
Hrabra u potaju
U zlatnoj kamari
Mnijela mi je mlada
Da joj nitko ne zna

To mi je saznala
Zelena dubrava
Majci je kaževala
Majko lijepe Mare
Kara' kćerku tvoju
Što ti ona hrani
Majko mila majko
Ne kara' ti mene
Čemu li je naranča
Bez tihoga slavja
Čemu li livada
Bez vranoga konja
Čemu li ja mlada
Bez mladoga hrabra

*

O peline željo moja djevojkom pođoh na vodu
O peline željo moja na vodi nađoh jabuku
O peline željo moja dah je djevojci dijeliti
O peline željo moja kriv dio meni učini
O peline željo moja od polovine napoli
O peline željo moja pozvah djevojku na pravdu
O peline željo moja na pravdu prid vojvodu
O peline željo moja pravdu vojvoda osudi
O peline željo moja ljubi djevojku godinu
O peline željo moja nako godine šest mjesec
O peline željo moja nakom šest mjesec još mjesec
O peline željo moja nakom mjeseca nedelju
O peline željo moja nakom nedelje jedan dan
O peline željo moja nakom jedan dan još jedan
O peline željo moja potom toga se zgodilo
O peline željo moja rodi djevojka djetića
O peline željo moja poslah djevojku u majke
O peline željo moja neka joj vidi nje majka
O peline željo moja što je s junakom dobila

*

Pasla ovce Vlahinjica Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
Tudije prođe devet braće Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
Čije su ovce čija l' moma Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
Ovce su kneza Petra Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
A moma je Božja i naša Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
I da reče jedan bratac Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
Odmo je uzet za Raiča Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
Kad je bila na vjenčanje Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
Česti gromi zagrmleše Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije
Krvav daždric nahođaše Bilje
Znaš li đegod tvoga roda Bilje
Zarobljena ja mlađahna
U srebrnoj kolijevčici
Njega je kažu devet braće
Jedno mu je ljuta rana bilje
Ljuta rana na ramenu
Tada su se i poznali Bilje
Bilji redom džanumlije Karadaglije

*

Rukopis I b. 80

Razbolje se gizdava devojka
Pod prstenkom a u mile majke
K njoj dohode dva đevera mlada
Donose joj dunje i jabuke
Jabuke joj ponudam davaju
A dunje joj pod glavu stavljaju

A njoj mladoj tiho govorahu
Nemoj nami umrijeti mlada
Kad su bili sred gore zelene
Glas ih stiže a dva susretoše
Umrije ni gizdava đevojka
Pod prstenkom a u mile majke

*

Đevojka je tuđina bratila
O tuđine Bogom pobratime
Privedi me preko čarne gore
Bez govora bez nasmijejanja
Tuđin junak na Boga pogleda
Prevede je preko čarne gore
Bez govora bez nasmijejanja
Dovede je na hladjenac vode
Stade junak trudan počivati
A đevojka lice umivati
Ida veli gizdava đevojka
O tuđine Bogom pobratime
Što ne piješ vodu nepijenu
Što ne ljubiš lice neljubljeno
Ida veli oni tuđin junak
O divojko bracka te ubila
Kad si bila ti to naumila
Čemu me si Bogom bratimila
Dva su druma jedna je planina
Kudije pođe gizdava đevojka
Ona gora zelena vahnjaše
Kojem pođe oni tuđin junak
Ona gora suha zelenjaše

*

Pasoh ovce a đevojka jance
Upoređe tri godine dana
Ne mogu joj lice zagledati
Neg umolih selo i seljane
Da izvedu horu na livade

U toj hori i moju divojku
Svaka gleda po kolu junake
I gledaju po nebu zvijezde
Ona gleda kako trava raste
(I rekoh joj gizdavo) đevojci
O đevojko da te Bog ubije
Što ne gledaš kako druge tvoje
Nego gledaš u zelenu travu
I da veli gizdava divojka
Kada meni majka umiraše
Na smrt mene majka kunijaše
Tako kćerice ne bila prokleta
Kada budeš u toj divnoj hori
Niti gledaj po kolu junake
Niti gledaj po nebu zvijezde
Nego gledaj u zelenu travu

*

Lijepa ti je Kamera đevojka
A još ljepša majka đevojčina
Uze vjedro i na vodu pođe
Susrete je beže Ali-beže
Turski mu je selan nazivala
Selam aleć turski Ali-beže
Alem selam majko đevojčina
Ida veli beže Ali-beže
Tako t' Boga đevojčina majko
Da će ti je Kamera đevojka
Đevojku mi ljuto glava boli
Tako m' Boga beže Ali-beže
Muč ne laži đevojkina majko
Svu noć mi je na ruci zaspala
Kosom mi je ruku pretiskala
Nijesam mogo sablju prepasati
Ni sam mogo konja osedlati
Ni na konja kragujca pripeti
Bratac mi je konja osedlao
Majka mi je sablju pripasala
A sestrice kragujca pripela

*

Ja mi usnuh i zadrijemah pod orahome
Tuđe dođe devojčica sta mi na noge
Ja mi rekoh i pomislih lastovica je
Ja mi usnih i zadrijemah pod orahome
Tuđe dođe nevjestica sta mi na noge
Ja mi rekoh i pomislih jalovica je
Ja mi usnuh i zadrijemah pod orahome
Tuđe dođe stara baba sta mi na noge
Ja mi rekoh i pomislih jer gora pade

*

Lijepa ti je varoš Podgorica
U varoši krasna ljepotica
Otud dođe tica lastavica
Božja pomoć krasna ljepotice
Bog da budi ptice lastavice
Ida veli krasna ljepotice
Tako t' Boga ptice lastavice
Jes' li bila u mojoj rodbini
Je li mi se bratac oženio
Ida veli tica lastavica
Tako m' Boga krasna ljepotice
Ja sam bila u tvojoj rodbini
I vidijeh jada velikoga
Đe brat sestru za ljubi uzima
Za nju dava spenzu nebrojenu
Za nju dava svitu nekrojenu
Uzima je za vjernu ljubovcu
Toj gledali dva Božja anđela
Milo' su se Bogu požalili
Da moj Bože jada velikoga
Đe brat sestru za ljubi uzima
Za nju dava spenzu nebrojenu
Za nju dava svitu nekrojenu

*

Ide Ivan Čajković staroj majci govoriti
Starici gospođi
Znaš li majko nebore možeš li pametovati
Kada mi udavasmo rođenu sestricu moju
Starica nebore
Tada nama pogibe sestre naše zlatna čaša
Ti majko potvori moju junačku ljubovcu
Svijetla gospođa
Da je je ljubi moja u prstenje raskovala
Zarad toga izgubih moju junačku ljubovcu
Vilu dragu moju
Ma ne žalim toliku moju junačku ljubovcu
Koliko žalim od pojasa mlado čedo
Moja starice
A sad si se starice majko moja razboljela
Na tebe sam vodio popove i kaluđere
Mia starice
Da bih grijeh ukazala popovom i kaluđerom
A ti grijeh ne kće kazat popovom ni kaluđerom
Moja starica
Nego kaži ti grijeh Ivanu sinu tvomu
Ode ti mu starica sinu svomu odgovarati
Svomu dragu sinku
Pođi sinu nebore u kamaru materinu
Tere ćeš otvoriti materinu pustu skrinju
Moj dragi sinko
U skrinju ćeš ti naći sestre tvoje zlatnu čašu
Ma tako ti u Bogu moj sinu u velikomu
Sinko drago moje
Kada se ja starica razdijelim s grešnom dušom
Lijepo ćeš moć moj sinu ukopati majku tvoju
Moj dragi sinko
Kada mu se starica razdijelila s grešnom dušom
Ne bješe je lijepo vitez Ivan staru majku ukopao
Gizdavi junak
Zašto mu čini izgubiti junačku ljubovcu svoju
A sad vi gospodo popijevka na poštenje
Gospodo pridraga

Popijevka vi na poštenje nami zdravlje i veselje

*

Lijepu šedbu šetaše jedna mlada Kotorkinja
Mlada diklica
Šedbu ti mi šetaše višnjega Boga moljaše
Nemoj mene moj Bože živom željom umoriti
Moj jedini Bože
Živom željom umoriti ljutom strijelom ustrijeliti | koji svetkuješ svete da ti
budu na spasenje
Neka mi se ja naljubim jednoga gizdava junaka
Mlada diklica
Na glavu mi nanosim zelen vijenac od masline
Na ruci se nagledam zlatan prsten od iljade | gospodaru da bi tebi osvanulo
dobro
Ja lijepa dikla
Ako oć mili Bože mene živom željom umoriti
Satvori me mili Bože vitom jelom u planini
Moj jedini Bože
Od mojijeh lijepijeh kosah sitnu travu detelinu
Od mojijeh crnijeh očih dva hladjenca bistre vode
Moj jedini Bože | i jednoga i drugoga Bog vi zdravlja podario
Kada bi mi došo moj gospodar u planini lov loviti
Da bi mi on počinuo pod zelenom vitom jelom
Moj mio gospodar | gizdavi junaci veseli svi okolo veselio (ve) Bog veliki
Konje svoje napito sitnom travom detelinom
A napo se dva hladjenca bistre vode
Te brze konje
Što je Bogu molila toj mu je i umolila
Ovo je njegda bilo a sada se spomenjujem
Gospodo pridraga
Ako vi popijevka u čem omili svaki je za svoju primi

Literatura

- Bogišić, V. prir. (1878). *Narodne pjesme iz starijih najviše primorskih zapisa*, knjiga I. Beograd: Glasnik Srpskog učenog društva.
- Fancev, F. (1938). „Varijante triju pjesama iz kanconijera Nikše Ranjine“. *Građa za povijest književnosti hrvatske*, Knjiga XIII: 281–286.
- Jakić, T. (1962). „O postanku i sastavu biblioteke Ivana Kukuljevića“. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*: 145–170.
- Milošević, M. & Brajković G. (1976). *Poezija baroka XVII i XVIII vijek*. Titograd: NIP Pobjeda.
- Nenadić, I. A. (1996). *Drame*. Prir. Radoslav Rotković. Cetinje: Obod.
- Pantić, M. prir. (1964). *Narodne pesme u zapisima XV–XVIII veka. Antologija*. Beograd: Prosveta.
- Rešetar, M. (1918). „Predgovor“ u: *Djela Injacija Đorđi (Ignjata Đorđića)*, knjiga prva. Prir. Rešetar, M. V–LXXIII. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rotković, R. (2000). *Oblici i dometi bokokotorskih prikazanja. Prilog istoriji drame XVII i XVIII vijeka*. Podgorica: Crnogorsko narodno pozorište.
- Stokan, N. prir. (1863). *Biser*, Niz bisera jugoslavjanskoga, Zabavnik. Priredio Zagreb: Vjekoslav Pretner.